

ŽAVINTA SIDABRAITĖ

Mielcke ar *Milkus*, arba kaip vis dėlto rašyti nelietuviškus Prūsijos Lietuvos asmenvardžius?

<https://doi.org/10.51554/Coll.21.47.03>

Anotacija: XVIII a. pabaigos Prūsijos Lietuvos vertėjo, religinių raštų rengėjo, kalbininko, grožinės literatūros kūrėjo Kristijono Gotlybo Milkaus (Christian Gottlieb Mielcke, 1733–1807) pavardė lietuvių kultūroje patyrė bene didžiausius adaptacinius pokyčius. Šio asmenvardžio vartojimo istorijoje nuo XIX iki XXI a. priskaičiuojame apie aštuonias skirtingas rašymo formas: *Mielcke*, *Mielckė*, *Mielke*, *Mielkus*, *Milkė*, *Mylkė*, *Milkus*, *Mielcke'ė*. XX a. 6-o dešimtmečio pradžioje autoritetingiausio senosios lietuvių raštijos tyrėjo, Vilniaus universiteto profesoriaus Jurgio Lebedžio (1913–1970) pastangomis įvesta ir įtvirtinta adaptuota forma *Milkus* buvo visuotinai priimta ir pasirodė esanti bene tvariausia. Vis dėlto Lietuvai atgavus nepriklausomybę dalis mokslininkų apsisprendė grįžti prie originalios formos *Mielckė* arba *Mielcke'ė*, tad vartosenoje, nelygu autorius, radosi trys pagrėčiui vartojamos formos. Straipsnyje, remiantis asmenvardžio *Mielcke* adaptavimo istorija, keliamas iki šiol opus nelietuvių kilmės senosios lietuvių raštijos ir literatūros kūrėjų asmenvardžių rašymo klausimas.

Raktažodžiai: literatūros istorija, raštija, asmenvardis, adaptacija, Lietuva, Jurgis Lebedys, Prūsijos Lietuva.

Įvadas

Kristijonas Gotlybas Milkus buvo vienas reikšmingiausių XVIII–XIX a. sandūros lietuvių raštijos kūrėjų, vienas paskutinių filologų universalų – religinės ir pasaulietinės literatūros vertėjas, pamokslų rinkinio *Miškenygos* (1800), giesmyno *Senos ir naujos krikščioniškos giesmės* (1806), lietuvių kalbos gramatikos *Anfangs-Gründe einer Littauischen Sprach-Lehre* (1800), dvikalbio lietuvių–vokiečių ir vokiečių–lietuvių kalbų žodyno *Littauisch-deutsches und Deutsch-littauisches*

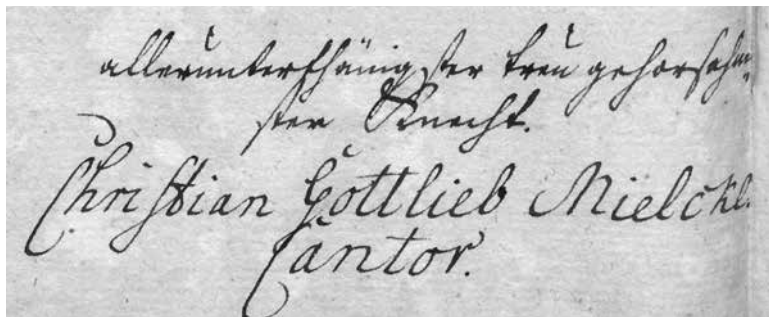
Wörter-Buch (1800) sudarytojas, poetikos autorius, giesmių ir pasaulietinės poemos *Pilkainis* kūrėjas. Tad jo rašytinis palikimas įdomus ir kalbininkams, ir literatams. Vis dėlto dažnam tiesiog lietuvių kultūra besidominčiam skaitytojui Milkaus pavardė yra žinoma dėl to, kad anksčiau minėtam jo parengtam žodynui „Draugo prieraišą“ parašė garsusis filosofas Imanuelis Kantas (1724–1804), o pats Milkus buvo pirmasis, publikavęs eilutes iš Kristijono Donelaičio poemos *Metai*.

Milkaus padarytų darbų įvairovė, sąsajos su garsiais vardais lėmė jo pavardės minėjimą įvairiuose tiek Prūsijos Lietuvoje, tiek ir Didžiojoje Lietuvoje išėjusiuose šaltiniuose nuo pat XIX a. pradžios. XIX–XX a. šaltinių peržvalga rodo, kad Milkaus pavardės vartoseną pasižymėjo viena didžiausių lietuvių raštijos istorijoje formų įvairove. Straipsnio tikslas – remiantis asmenvardžio *Mielcke* adaptacijos istorija išskelti iki šiol neišspręstą opią nelietuvių kilmės¹ senosios lietuvių raštijos ir literatūros kūrėjų asmenvardžių rašymo problemą, paskatinti diskusijas.

Asmenvardžio vartojimo praktika iki Antrojo pasaulinio karo

Šiandien žinomuose paties Kristijono Gotlybo Milkaus pasirašytuose dokumentuose randame tikrai formą *Christian Gottlieb Mielcke* (žr. 1 pav.). Taip savo pavardę rašė ir Kritijono Gotlybo Milkaus tėvas Petras Gotlybas Milkus (*Christian Gottlieb Mielcke*, 1695–1753), ir jo broliai Teodoras Gabrielius (*Theodor Gabriel Mielcke*, 1728–1762) ir Danielius Frydrichas (*Daniel Friedrich Mielcke*, 1739–1818) Milkai².

-
- 1 Milkaus seneliai Petras ir Marija Mielcke'ės priklausė Tilžės vokiečių bažnyčios parapijai ir save laikė vokiečiais (pl. žr. Birutė Triškaitė, „Milų šeima XVII–XVIII a. Prūsijos Lietuvoje: genealogijos rekonstrukcija“, *Archivum Lithuanicum* 21, 2019, p. 73–126). Pats Kristijonas Gotlybas Milkus, nors didžiausiai gerai mokęs lietuviškai, tačiau gimtąja laikė vokiečių kalbą (plg. Žavinta Sidabraitė, „Polemics as a Symbolic Capital Defence Way in the 18th Century in Prussia: the Case of Christian Gottlieb Mielcke and Gottfried Ostermeyer“, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* Nr. 2 (312), 2021, p. 223–240).
 - 2 *Lituanistinio sąjūdžio XVIII amžiaus Prūsijoje atodangos*, t. 2: *Dokumentinis Milų šeimos palikimas*, parengė Birutė Triškaitė ir Žavinta Sidabraitė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2019, p. 57, 67tt.

1 pav. Kristijono Gotlybo Milkaus parašo pavyzdys. 1779 12 02.
GStA PK: XX. HA Hist. StA Königsberg, EM 118 e 3, Nr. 86

XIX a. pirmoje pusėje pilietinio patriotizmo persmelktoje aplinkoje išugdę dvikalbiai Didžiosios Lietuvos autoriai, atrodo, be didesnių dvejonų perėmė originalią pavardę formą *Mielcke*. Taip rašė Simonas Stanevičius (1799–1848) palydimajame žodyje „Skaitysiantiems“, pristatydamas perspausdintą lietuvių kalbos gramatiką *Universitas linguarum Litvaniae* (1737)³, ir Dionizas Poška (1764–1830) nebaigto rengti lenkų–lietuvių–lotynų kalbų žodyno rankraštyje (pradėtas rašyti apie 1825 metus)⁴. Originali šio asmenvardžio forma kai kurių autorių išlaikyta dar ir XX a. Štai kalbininkas Kazimieras Būga (1879–1924) adaptavo tikrai galūnę ir rašė – *Mielcke*⁵. Neadaptuotą, tik prie modernios vokiečių kalbos rašybos pritaikytą, formą *Mielke* savo veikale apie surinkimininkus XX a. pradžioje vartojo Prūsijoje rašęs Vilius Gaigalaitis (1870–1945)⁶.

Suprantama, kad nelietuvišką lietuvių raštijos autoriaus pavardę adaptuoti kur kas labiau rūpėjo tautinio atgimimo idėjas su kalbos gaivinimu siejusiems

-
- 3 Simonas Stanevičius, *Trumpas pamokimas kalbos lituwyszkos arba žemaityszkos, nuo nekuriu nobažna ysz draugystes Jezaus kunyga lotynyszky paraszitas spāustas Wyjlniuj' metuse 1737. dabarcziu atrastas yr ysznauja swiētuy parōditas*, Wyjlniujė: Spaustuwoj' B. Neumana, 1829, p. I.
 - 4 Dionizas Poška, *SŁOWNIK Ięzyka Litewskiego, Polskiego i Łacinskiego Dionizego Paszkiewicza, Zmuydzina*, t. 2, 1825–1830 (rankraštis), Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto rankraštynas, InR 889, l.51.
 - 5 Kazimieras Būga, „Kalbos mažmožiai. Rašomoji bei šnekamoji kalba“, *Vairas*, Nr. 9, 1914 05 05, p. 17–19; Idem, *Vairas*, Nr. 10, 1914 07 20, p. 17–18; Idem, „Kalbos mažmožiai. 17. Vyskūpija bei vyskūpystė“, *Vairas*, Nr. 13, 1914 07 20, p. 15.
 - 6 Vilius Gaigalaitis, *Ewangelifski Surinkimai Lietuwoje. Ištyrinėjimai apie jų Pradžią, Augimą bey dabartinį Buwį*, Priekulė, 1904, p. 52.

XIX a. raštijos darbuotojams. Simonas Daukantas (1793–1864) bene pirmasis XIX a. pirmoje pusėje pavartojo fonetiškai adaptuotą asmenvardžio formą *Milke*⁷. Amžiaus gale juo sekė Jonas Šliūpas (1880–1931), priartinęs adaptuotą formą prie vokiečių kalbos fonetikos – rašęs šaknyje ilgą <y>, bei „sulietuvinęs“ galūnę <è> – *Mylkè*⁸.

XX a. pirmoje pusėje žymiausi senosios raštijos tyrėjai tarpukario Lietuvoje Mykolas ir Vaclovas Biržiškos (1882–1962; 1884–1956) grįžo prie Daukanto formos su lietuvių kalbos fonetikai būdingu trumpu dvigarsio <il> pirmu dėmeniu šaknyje ir rašė *Milke*⁹. O prolietuviškų pozicijų laikęsis Prūsijos Lietuvos raštijos veikėjas Anas Bruožis (1876–1928) išlaikė originalią šaknį, tik pridėjo, galbūt sekdamas Prūsijos Lietuvoje populiarus vyriško vardo forma¹⁰, vyriškam asmenvardžiui labiau įprastą galūnę <-us> ir įvedė dar vieną adaptuotos formos variantą – *Mielkus*¹¹. Šalia adaptuotos formos skliausteliuose įrašęs originalią *Mielcke* Anas Bruožis vienas pirmųjų pritaikė vėliau įsigalėjusį nelietuviškų asmenvardžių pateikimo būdą, kai šalia pagrindiniame tekste pavartotos adaptuotos formos skliausteliuose pateikiama ir originalioji.

Dar tarpukario Lietuvoje pirmą kartą buvo pavartota vėliau sovietmečiu prigijusi forma *Milkus*. Taip adaptuotą pavardę savo straipsnyje „Mažosios Lietuvos praeitis“ rašė visuomenės veikėjas, politikas, istorijos profesorius Jonas

7 Simonas Daukantas, „Dikcionar: Milke. Patarles Letuwiszkas“, *Marguminai*, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto rankraštynas, F 1 – SD 27, l. 159; Giedrius Subačius, *Simono Daukanto Rygos ortografija (1827–1834)*, 2018, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, p. 360.

8 [Jonas Šliūpas], *Lietuwiszkiejie rasztai ir rasztininkai. Raszliszka peržvalga parengta Lietuvos mylėtojo*, Tilžėje: Kasza Baitimorės M. D. L. M. Draugystės, 1890, p. 19.

9 M[ykolas] Biržiška, *M. Biržiškos Mūsų raštų istorija. I dalis. Ligi 1864 m.* Švietimo ministerijos knygų leidimo komisijos leidinys. 2 leidimas, Kaunas: Valstybės spaustuvė, 1925, p. 33; Vaclovas Biržiška, *Nežinomi senieji lietuviški tekstai*, Kaunas: Valstybės spaustuvė, 1931, p. 240, 243.

10 Vardo *Milkus* Prūsijos Lietuvoje paplitimą liudija bažnytinės knygos ir jomis paremti lietuvių onomastikos tyrimai. Žr. *Amtsbauern und Kölmer im nördlichen Ostpreußen um 1736 nach der „Repeuplirung“ des Distrikts Litauen[.] [n]ach der Generaltabelle und den Prästationstabellen, Sonderschriften des Vereins für Familienforschung in Ost- und Westpreussen e. V.*, Nr. 23, bearbeitet und herausgegeben von Horst Kenkel, Hamburg: Im Selbstverlag des Vereins, 1972; Aušra Žemienė, „Germanizavimo įtaka Mažosios Lietuvos asmenvardžiams XVIII–XIX a.“, *Žmogus ir žodis / Didaktinė lingvistika*, Nr. 18 (1), 2016, p. 106–131.

11 [Anas Bruožis] A. B. Klaipėdiškis, *Prūsų Lietuvių Raštija. Trumpa Prūsų lietuvių knygų ir kalendorių apžvalga*, Tilžė: „Birutės“ leidinys, 1913, p. 13, 14tt.; [Anas Bruožis] Probočių Anūkas, *Mažosios Lietuvos buvusieji rašytojai ir žymesnieji lietuvių kalbos mylėtojai*, Tilžė: „Spaudos“ (Pavlovskio) spaustuvė, 1920, p. 42–43.

Yčas (1880–1931). Straipsnis buvo paskelbtas 1921 m. Lietuvos Valstybės Tarybos lėšomis išėjusioje labiau politinio nei kultūrinio pobūdžio knygoje *Kovo 20 diena. Mažosios Lietuvos prisiglaudimui paminėti*. Čia Yčas, nurodydamas Kristijono Gotlybo Milkaus parengtus leidinius – giesmyną, lietuvių kalbos gramatiką ir žodyną, – tris kartus pavartoja formą *Milkus*¹². Ši Yčo inovacija tarpukario Lietuvos kultūrininkų perimta, atrodo, nebuvo.

Formos *Milkus* įtvirtinimas sovietmečiu

Pirmaisiais pokario metais išėjusiuose leidiniuose, nelygu autorius, vartota originali ir adaptuota šio asmenvardžio formos. 1947 m. Lietuvių kalbos ir literatūros institute išleistame pirmosios lietuviškos knygos 400 metų sukakčiai skirtame straipsnių rinkinyje *Senoji lietuviška knyga* Kostas Korsakas (1909–1986) ir Zenonas Slaviūnas (1907–1973) vartojo autentišką pavardės formą *Mielcke*¹³, o Vincas Mykolaitis-Putinas (1893–1967) rinkosi savo kolegų iš Vytauto Didžiojo universiteto – brolių Mykolo ir Vaclovo Biržiškų¹⁴ – dar prieškarium įvestą adaptuotą formą *Milke*¹⁵. Būtent ši forma ilgainiui tapo vyraujanti ir buvo apibendrinta

12 Šio leidinio 59 ir 60 puslapiuose likusi daugiskaitos įnagininko forma *Milkiais* (tuomet vienskaitos vardininkas turėtų būti – *Milkis*) vertintina kaip korektūros riktas. Žr. Jonas Yčas, „Mažosios Lietuvos praeitis (XIII–XX amžių bruožai“, in: *Kovo 20 diena. Mažosios Lietuvos prisiglaudimui paminėti*, išleista Lietuvos Valstybės Tarybos lėšomis, 1921, p. 24–86.

13 Kostas Korsakas, „Pirmoji lietuviška knyga“, *Senoji lietuviška knyga. Pirmosios lietuviškos knygos 400 metų išleidimo sukakčiai paminėti*, atsakingasis redaktorius LTSR MA tikrasis narys Vincas Mykolaitis, Kaunas: Valstybinė enciklopedijų, žodynų ir mokslo literatūros leidykla, 1947, p. 13, 14; Zenonas Slaviūnas, „Liaudies papročiai ir mitiniai įvaizdžiai Mažvydo raštuose“, *Senoji lietuviška knyga. Pirmosios lietuviškos knygos 400 metų išleidimo sukakčiai paminėti*, p. 167, 168, 197.

14 Mykolas Biržiška ir Vincas Mykolaitis-Putinas buvo ne tik kolegos, Vytauto Didžiojo universiteto profesoriai, bet ir lietuvių literatūros istorijai neabejingi bendraminčiai. Jie kartu su Juozu Tumu-Vaižgantu (1869–1933), Vincu Mickevičiumi-Krėve (1882–1954) 3-ame XX a. dešimtmetyje buvo sumanę bendrą, šiandien sakytume, projektą – parašyti išsamią lietuvių literatūros istoriją. Žr. Ramutė Dragenytė, „Vincas Mykolaičio-Putinino literatūros istorija: metodologiniai pasakojimo ypatumai“, *Colloquia*, Nr. 32, p. 18–19.

15 Vincas Mykolaitis-Putinas, „Literatūriniai elementai Mažvydo ir jo amžininkų raštuose“, in: *Senoji lietuviška knyga. Pirmosios lietuviškos knygos 400 metų išleidimo sukakčiai paminėti*, p. 156.

rengiant Kristijono Donelaičio *Raštų* leidimą 1948–1949 m.: formą *Milkė* įvadinuose šio leidinio straipsniuose vartojo Marcelinas Ročka (1912–1983) ir Jurgis Lebedys (1913–1970)¹⁶. Pastarasis rašė *Milkė* ir kituose tuo laikotarpiu rengtuose dokumentuose, pvz., disertacijos apie Stanevičių rankraščiuose¹⁷, ankstyvajame disertacijos mašinraštyje¹⁸, paskaitų konspektuose¹⁹. Tuo laikotarpiu formą *Milkė* perėmė ir kiti mokslininkai. Štai Kostas Korsakas 1949 m. perspausdintame savo anksčiau minėtame straipsnyje „Pirmoji lietuviška knyga“ jau vartojo asmenvardį *Milkė*, o ne *Mielcke*, kaip buvo prieš dvejus metus²⁰.

-
- 16 Marcelijus Ročka, „Kristijono Donelaičio hegzametas“, in: Skiltinė Kristijono Donelaičio *Raštų* [1948–1949] korektūra, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos rankraštynas, F56–301, p. 27; Jurgis Lebedys, „K. Donelaičio raštų leidimai ir vertimai“, in: Skiltinė Kristijono Donelaičio *Raštų* [1948–1949] korektūra, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos rankraštynas, F56–301, p. 37. Šie Lietuvių kalbos ir literatūros institute rengti Kristijono Donelaičio *Raštai* nebuvo išleisti, liko jų skiltinės korektūros. Rankraščiai rodo, kad, rašydamas įvadinį straipsnį *Raštams*, Lebedys iš pradžių vartojo neadaptuotą formą *Mielcke* (Jurgis Lebedys, „K. Donelaičio raštų leidimai ir vertimai“; Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, Jurgio Lebedžio fondas, F 133–397, l. 1), kitame to paties straipsnio rankraštyje asmenvardį rašė su adaptuota galūne – *Mielckė*. Du kartus šiame rankraštyje pavartotas asmenvardis *Mielckė* vėliau tamsesniu rašalu buvo taisytas išbraukiant <e> ir <c> į *Mielké* (Jurgis Lebedys „K. Donelaičio raštų leidimai ir vertimai. Medžiaga K. Donelaičio raštų leidimui“, Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, Jurgio Lebedžio fondas, F 133–1, l. 1). Šie rankraščio taisymai ir skiltinių korektūrų „Pastabų ir paaiškinimų“ skyrelyje iš Lebedžio rankraščio užsilikusi forma *Mielckė* (Jurgis Lebedys, „Medžiaga K. Donelaičio raštų leidimui. Pastabos ir paaiškinimai“; Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, Jurgio Lebedžio fondas, F 133–1 [1948–1949], l. 23; Jurgis Lebedys, „Pastabos ir paaiškinimai“, in: Skiltinė Kristijono Donelaičio *Raštų* [1948–1949] korektūra; Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos rankraštynas, F56–301, l. 154) leistų spėti, kad dėl vienodos formos *Milkė* vartojimo buvo apsispręsta tik jau vykstant Donelaičio *Raštų* rengimo procesui.
- 17 Jurgis Lebedys, *Lietuvių Mitologijos, aprašytos Hartknocho, Strykowski, Lisickio veikaluose ir Širvydo, Ruhigo ir Mielckės žodynuose*, Simono Stanevičiaus veikalo vertimas iš lenkų kalbos (nuorašas); Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, Jurgio Lebedžio fondas, F 133–166 [prieš 1948], l. 1, 13, 18.
- 18 Jurgis Lebedys, *Simonas Stanevyčia (monografija). Disertacija filologijos mokslų kandidato laipsnui įgyti* (rankraštis), Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, Jurgio Lebedžio fondas, F 133–770, 1951, l. 1, 144, 198, 207.
- 19 Jurgis Lebedys, „Liudvikas Rėza (iš paskaitų)“, Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, Jurgio Lebedžio fondas, F 133–736 [1947–1949], l. 1d; Jurgis Lebedys, „Mažoji Lietuva XVIII a. (Donelaičio laikais)“, speckurso apie Kristijoną Donelaitį konspektas, Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, Jurgio Lebedžio fondas, F 133–735 [1948–1950], l. 7.
- 20 Kostas Korsakas „Pirmoji lietuviška knyga“, in: Kostas Korsakas, *Literatūra ir kritika*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1949, p. 65.

Sovietmečiu ilgainiui įsigalėjusios formos *Milkus* įvedimas buvo susijęs su tolydžio stiprėjusiu lietuvių intelektualų pasipriešinimu pokariu okupacinės sistemos vis aktyviau brukamai sovietizacijai ir rusifikacijai. Lietuvių kalbos ir kultūros puoselėjimas tapo viena svarbiausių lietuvių inteligentų vidinės rezistencijos formų. Dėl to 6-o dešimtmečio pradžioje, siekiant plėsti lietuvių kultūros lauką, tarpukario tradicijos pavyzdžiu vėl imta rūpestingai lietuivinti senosios lietuvių raštijos darbuotojų asmenvardžius. Šio proceso iniciatorius ir aktyviausias vykdytojas buvo jaunas Vilniaus universiteto dėstytojas, buvęs Vinco Mykoliaičio-Putino studentas Vytauto Didžiojo universitete Jurgis Lebedys.

Amžininkų prisiminimuose paliudytas ir iš paties Jurgio Lebedžio darbų atsiskleidžia ypatingas jo dėmesys kalbai, kaip esminei tautinės tapatybės konstantai. Lebedys su dideliu pietetu po kruopelytę iš amžių glūdumose nugulusių kūrinių rinko, sijoją lietuvių kultūros, lietuvių kalbos, lietuvių literatūros faktus. Pasiuokojamu darbu ir mokslininko talentu iš jų formavo tvirtą rašytinės lietuvių kultūros pamatą. „Lituanistas – tai plačių interesų žmogus, kurio pagrindinis rūpestis puoselėti nacionalinę kultūrą“, – atskleidė Juozas Girdzijauskas Lebedžio studentams diegtą supratimą²¹. Lebedžio kolegė ir artima bičiulė Vanda Zaborskaitė kėlė prielaidą, kad gabumų ir galbūt net pašaukimą tirti naująją literatūrą turėjusio Lebedžio sprendimas atsidėti senosios lietuvių literatūros studijoms buvo sąmoninga auka:

[Ž]mogaus reiškiamasis mene, [...] literatūros, kaip estetinio reiškinio, tyrinėjimas būtų buvęs jo prigimčiai artimiausias. Bet aplinkybės jį pastūmėjo kita linkme. Jis atsidėjo senajai raštijai, atidavė šiam dalykui visus savo gabumus ir jėgas [...]. Objektyvybės reikalavimai ir pareiga savo laikui bei kultūrai J. Lebedžiui buvo visais atžvilgiais svarbiau nei subjektyvūs polinkiai ir sumetimai. Meninio žodžio, kuris mūsų kultūroje pražydo tik naujaisiais laikais, tyrinėtojų ir vertintojų nestigo, o šaknis tyrinėti, be J. Lebedžio, beveik nebuvo kam. Tad jis šį darbą dirbo su būdingu jam nuoseklumu.²²

Lebedys buvo įsitikinęs, kad tirti senąją lietuvių raštiją ir literatūrą yra būtina, nes šiais tyrimais įšaknijama lietuvių kalba ir kultūra. O kuo giliau, kuo plačiau skleidžiasi šaknis, tuo tvirtesnis, vešlesnis pats lietuviybės medis.

21 Juozas Girdzijauskas, „Pedagogo išmintis“, in: *Profesorius Jurgis Lebedys*, sudarė Juozas Girdzijauskas, Vilnius: Mokslas, 1983, p. 90.

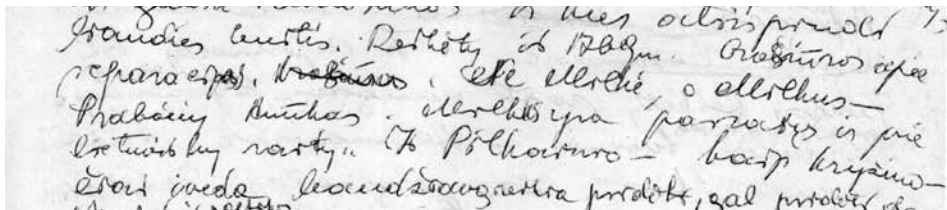
22 Vanda Zaborskaitė, „Meninio žodžio spalvos“, in: *Profesorius Jurgis Lebedys*, p. 39.

Lebedžio siekta atkovoti kuo didesnę lietuviškumo lauką iš mažą tautą gožusių didžiųjų, ypač slavų – lenkų, o po karo ir rusų, bei vokiečių, kultūrų.

Siekį ginti tautinį orumą, be abejo, stimuliuo ir skaudžios asmeninės patirtys: Lebedys Antrojo pasaulinio karo pradžioje pusketvirto mėnesio atsėdėjo vokiečių kalėjimuose Kretingoje ir Dimitrave, o primygtinė sovietizacija ir rusifikacija slogino visą mokslininko ir dėstytojo darbo laiką²³. Nuolat patiriama kitakalbės sistemos ideologinė prievarta skatino mokslininką, pildant senosios lietuvių literatūros istorijos metraščių, autorius, kurie vienaip ar kitaip prisidėjo prie lietuviško žodžio plėtotės, pašaukti kaip *savus*, t. y. lietuviškai.

Lebedžio, atrodo, netenkinu, nors ir adaptuota, bet nelietuvišką skambesį išsaugojusi asmenvardžio forma *Milkė*. Jo tikriausiai tikėta, kad lietuviškame Prūsijos krašte užaugęs pirmasis Donelaičio kūrybos publikuotojas ir vertėjas, lietuvių kalbos žodyno, kuriam palankų atsiliepimą parašė pats didysis Kantas, parengėjas, pagaliau pirmosios istorinės poemos lietuvių kalba autorius turėjo būti lietuvių kilmės. Todėl ieškota, kaip „rekonstruoti“ dėl germanizacijos poveikio pakitusį buvusį lietuvišką asmenvardį.

Lietuvių kalbos ir literatūros institute išlikusiame vykusio *Lietuvių literatūros istorijos chrestomatijos* svarstymo konspekte užfiksuota, kad diskusijų metu Lebedys ne tik pataisė formą *Milkė* pavartojusį kolegą Adolfą Sprindį, bet ir nurodė pataisymą inspiravusį šaltinį – Anso Bruožio darbus: „Ne Milkė, o Milkus – Probočių Anūkas“²⁴ (žr. 2 pav.).

2 pav. Lietuvių literatūros istorijos chrestomatijos svarstymo konspekto fragmentas [1951].
LLTI BR: F91-63

-
- 23 Orią Lebedžio laikyseną, vengimą, jei tik tai nebuvo būtina, remtis marksizmo klasikais pažymėjo mokslininko darbų peržvalgą atlikęs Sigitas Narbutas. Žr. Sigitas Narbutas, „Literatūros profesorius. Jurgio Lebedžio asmenybė ir darbai iš trisdešimties metų perspektyvos“, *Senoji Lietuvos literatūra*, kn. 17, 2004, p. 14–15.
- 24 *Pasitarimo lietuvių literatūros istorijos chrestomatijos prospektui apsarstyti konspektas*, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos rankraštynas, LKLI veiklos fondas, F91-63, l. 6r.

Kategoriškas Lebedžio tonas rodo, kad tuo metu jo paties dėl formos *Milkus* jau buvo apsispręsta, tačiau kitų mokslininkų ji dar visuotinai nepriimta, tad reikalinga įtvirtinimo. Šiandien galime tik spėti, kodėl Lebedys pavyzdžiu nurodė Bruožį, kurio įvesta forma turėjo tik tą pačią galūnę, bet nesirėmė visiškai identišką adaptuotą asmenvardį *Milkus* dar, kaip minėta, 1921 m. pavartojusiu Jonu Yču. Manytina, kad bent tuo metu Yčo straipsnis Lebedžiui buvo nežinomas²⁵.

Nors Lebedžio iniciatyva teikti formą *Milkus* dokumentuota, tačiau nustatyti jos datą nėra taip paprasta, mat minėto konspekto rengėja ar rengėjas pirmo lapo viršuje nurodė tik svarstymo mėnesį ir dieną – „IV.15“ (ši data užrašyta violetiniu rašalu, kaip ir visas dokumentas). Vėliau [?] juodu rašalu prie jos prirašyti taisyti metai: 51→56. Galima spėti, kad metai prirašyti pagal aprašo aplanką, kuriame laužtiniuose skliaustuose su klaustuku archyvo darbuotojų [?] įrašyti metai taip pat taisyti, ir net du kartus: 1951→1956→1955.

Konspekto turinio peržvalga rodo, kad labiausiai tikėtina, jog svarstymas vyko būtent 1951 m. Taip manyti verčia bent dvi aplinkybės: 1) Kosto Korsako atsakymas į Vilniaus universiteto užsienio kalbų dėstytojos Margaritos Vymerytės (1902–1965) svarstymo pradžioje užduotą klausimą apie chrestomatijos suderinimą su aukštųjų mokyklų dėstytojų programa. Korsako atsakymas, kad „[s]u programa nėra suderinta, nes tokios programos nėra[,] tai drauge ir programos paruošimas“²⁶, rodo, kad chrestomatijos ir aukštųjų mokyklų programos rengimas vyko sinchroniškai, taigi, kaip rodo Vilniaus universiteto Lietuvių literatūros katedros posėdžių protokoluose užfiksuoti programos svarstymai, 1950–1951 m.²⁷; 2) svarstyme dalyvavęs Vilniaus pedagoginio instituto

25 Jonas Yčas, „Mažosios Lietuvos praeitis (XIII–XX amžių bruožai)“, in: *Kovo 20 diena. Mažosios Lietuvos prisiglaudimui paminėti*, išleista Lietuvos Valstybės Tarybos lėšomis, 1921, p. 59–60. Asmeninės Lebedžio bibliotekos kataloge leidinio aptikti nepavyko.

26 *Pasitarimo lietuvių literatūros istorijos chrestomatijos prospektui apsvaistyti konspektas*, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos rankraštynas, LKLI veiklos fondas, F91-63 [1951?], l. 1.

27 Programos „Lietuvių literatūra feodalizmo irimo ir kapitalistinių santykių vystymosi laikotarpyje“ projektas Vilniaus universiteto Lietuvių literatūros katedroje buvo svarstomas 1950–1951 m. (*Lietuvių literatūros katedra. Katedros posėdžių protokolai. 1950 02 24–1951 01 11*, Vilniaus universiteto Centrinės administracijos Teisėkūros skyrius Dokumentų valdymo poskyris, f.R 856, ap.16, b.31, p. 5–6; *Lietuvių literatūros katedra. Katedros posėdžių protokolai. 1951 09 06–1952 06 28*, Vilniaus universiteto Centrinės administracijos Teisėkūros skyrius Dokumentų valdymo poskyris, f. R 856, ap.16, b. 40, p. 25–28), o 1952 m. vasario mėn. 19 d. vykusio posėdžio metu nutarta programos projektą „[p]aryškinius objektyvistiškas

dėstytojas, kalbininkas Ričardas Mironas (1908–1979), argumentuodamas būtinybę išsaugoti šaltinio originalo kalbą, pasirėmė nuoroda į kalbotyrinį Josifo Stalino (1879–1953) traktatą²⁸:

Nekeisti teksto kalbos teisinga ir tikslu, nes tai pavaizduotų lietuvių k[a]l[bos]. išsivystymą. [...] Dr[au]g[as] Stalinas moko, kad kalbos specifikos esmę sudaro jo žodyninis fondas ir gramatikos sandara. Ir čia būtų pravartu pavaizduoti, kad lietuvių kalbos fondas nepakitėjo.²⁹

Vargu ar 1955 m. ar juo labiau 1956 m. balandžio mėnesį, po XX-ojo Komunistų partijos suvažiavimo, pasmerkusio Stalino asmens kultą, būtų stengtasi taip demonstratyviai rodyti nebebūtiną lojalumą prieš kelerius metus mirusiam ar juo labiau pasmerktam diktatoriui. O 1951 m., priešingai, remtis Stalino veikalu buvo itin aktualu.

Ir pagaliau trečias, už konspekto ribų esantis, argumentas, grindžiantis prielaidą, kad minėtas Lietuvių literatūros chrestomatijos svarstymas vyko ne 1955 ar 1956, o veikiau 1951 m., yra paties Lebedžio 1954 m. gruodžio 24 d. parašyta vėlesnės chrestomatijos redakcijos³⁰ recenzija, nurodanti, kad rinkinio rengimo darbas vyko kelerius metus ir jį, nors ir netobulą, reikia leisti, nes „[j]os [chrestomatijos – ŽS] paruošimo negalima laukti dar vieno penkmečio (pabraukta cituojant – ŽS)“³¹. Šis vaizdingai išsakytas Lebedžio nepasitenkinimas rodo, kad chrestomatija galėjo būti pradėta rengti apie 1949–1950 m.

Asmenvardį Lebedys adaptavo Prūsijos Lietuvoje populiaraus vardo (ne pavardės!) pavyzdžiu. Jo įsitikinimą „rekonstrukcijos“ teisingumu, be abejo, stip-

vietas“ priimti (*Lietuvių literatūros katedra. Katedros posėdžių protokolai. 1951 09 06–1952 06 28*, Vilniaus universiteto Centrinės administracijos Teisėkūros skyrius Dokumentų valdymo poskyris, f. R 856, ap.16, b. 40, p. 49–51).

28 Mintyje turimas 1950 m. iš pradžių straipsniais, o vėliau atskira brošiūra išėjęs Stalino traktatas *Marksizmas ir kalbos mokslo klausimai*. Į lietuvių k. išverstas ir išleistas tais pačiais 1950, perleistas 1951, 1952 ir 1954 m.

29 *Pasitarimo lietuvių literatūros istorijos chrestomatijos prospektui apsvarstyti konspektas*, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos rankraštynas, LKLI veiklos fondas, F91-63 [1951?], l. 2.

30 Ši chrestomatijos redakcija, išspausdinta tikrai 1957 m., kaip tik ir galėjo suklaidinti svarstymo konspekto metus bandžiusius tikslinti archyvarus.

31 Jurgis Lebedys, „Lietuvių literatūros istorijos chrestomatija“ (recenzija), Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, Jurgio Lebedžio fondas, F 133-362, 1954 12 24, l. 27.

rino ir XVIII a. Prūsijos Lietuvos literatūra. Kaip žinia, Kristijono Donelaičio *Metuose*, „Pavasario linksmybėse“ ir „Žiemos rūpesčiuose“, minimas toks (ar tokie?) veikėjas vardu Milkus:

Juk tikt viens glūpums, kad Milkus, Kasparo tarnas,
Poniškai pasirodydams kožnam pasitursin
Ir būrus prastus per kiaulių jovalą laiko (PL 256–258 eil.).³²

Štai tuo Milkus ir Enskys su Bleberio žentu,
Lauras ir Laurienė, Jekė su Pakuliene
Liudyt ir ant Dočio skųst anksti nukeliavo (ŽR 330–332 eil.).

Personažą vardu *Milkus* randame ir dar viename populiariame XVIII a. pabaigos Prūsijos Lietuvos tekste – 1795 m. Karaliaučiuje išspausdintame Friedricho Eberhardo von Rochowo skaitinių vadovėlyje *Kūdikių priedelius*. Čia vaizdelyje „Apie viernus ir neviernus prietelius“ veikia toks girtuoklis ir išlaidautojas Milkus³³. Beje, būtent šis skaitinių tekstas galėjo tapti pretekstu Lebedžiui suabejoti savo sprendimo teisingumu, jei tuo metu būtų buvę žinoma, kad vadovėlio vertėjas, taigi ir lietuviškų vardų veikėjams suteikėjas (vokiškame originale čia veikia *Flapsas*), buvo Kristijonas Gotlybas Milkus³⁴. Asmenvardžio *Milkus* parinkimas aiškiai neigiamam personažui patvirtina, kad pačiam vertėjui Milkui tai buvo tik vienas iš lietuviškų vardų, kurio jis niekaip nesiejo su savo asmeniu.

Nors Lebedžio pasiūlyta forma *Milkus* lietuvių tyrėjų darbuose įsigalėjo ne iš karto, bet, atrodo, bent kiek ryškesnio pasipriešinimo nesulaukė. 1951–1954 m. išleistų lietuvių raštijos istorijos darbų peržvalga rodo, kad tuo laiku

32 Kristijonas Donelaitis, „*Metai*“ ir *pasakėčios*, redaktorius Vytautas Vitkauskas, Vilnius: Baltos lankos, 1994. Cituojant pateikiama *Metų* dalių santrumpos (PD – „Pavasario darbai“ ir ŽR – „Žiemos rūpesčiai“) ir kūrinio eilutės.

33 [Kristijonas Gotlybas Milkus], *Kūdikių=Prietelus. Knygėlės, Szuilókams ant géro furašyτος*, Karalaučyuje: Rábtáis išpauftas per G. L. Artungá, Karalaus Drukorų, [1795], p. 140–142.

34 Vadovėlio vertėją XXI a. pradžioje nustatė Liucija Citavičiūtė. Žr. Liucija Citavičiūtė, „Paaiškinimai“, in: Martynas Liudvikas Rėza, *Lietuvių kalbos seminaro istorija*, parengė ir vertė Liucija Citavičiūtė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2003, p. 101. Liucija Citavičiūtė, *Karaliaučiaus universiteto Lietuvių kalbos seminaras. Istorija ir reikšmė lietuvių kultūrai*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004, 249–250.

pagrečiui funkcionavo dvi formos: iš tarpukario paveldėta forma *Milkė* ir naujoji *Milkus*. Pats Lebedys 1952 m. parengtame disertacijos apie Simoną Stanevičių mašinraštyje jau nuosekliai vartojo formą *Milkus*³⁵. Naujajai formai beveik iš karto pritarė ir įtakingiausias tuo metu literatūrologas funkcionierius Kostas Korsakas: jo redaguotame svarstyti skirtame *Lietuvių literatūros istorijos konspekte*, išėjusiame 1952 m., jau buvo rašoma *Milkus*³⁶. O štai Leonas Gineitis dar kurį laiką liko ištikimas formai *Milkė*: taip jis rašė kandidatinės disertacijos apie Kristijono Donelaičio *Metus* mašinraštyje 1953 m.³⁷ ir 1954 m. disertacijos pagrindu išėjusioje monografijoje³⁸.

Vis dėlto dėl Jurgio Lebedžio pastangų ir Kosto Korsako įtakos forma *Milkus* galutinai įtvirtinta gana greitai – 1955 m. Po tais metais išėjusios disertacijos pagrindu parengtos Lebedžio monografijos *Simonas Stanevičius*, kurioje rašoma forma *Milkus*³⁹, šio asmenvardžio formų variantiškumas sovietinės Lietuvos mokslininkų darbuose nebefiksuoja⁴⁰.

Jungtinėse Amerikos Valstijose leistuose lietuviškuose leidiniuose šio asmenvardžio forma įvairavo gerokai ilgiau. Broliai Vaclovas ir Mykolas Biržiškos, Aleksas Vaškelis (1920–1996), Pranas Naujokaitis (1905–1984) toliau vartojo formą *Milkė*⁴¹,

35 Jurgis Lebedys, *Simonas Stanevyčia (monografija). Disertacija filologijos mokslų kandidato laipsniui įgyti* (mašinraštis); Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, Jurgio Lebedžio fondas, F 133-164, 1952, p. 164tt.

36 *Lietuvių literatūros istorijos konspektas*, t. 1: *Feodalizmo epochos literatūra*, redagavo prof. Kostas Korsakas, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1952, p. 38.

37 Leonas Gineitis, *K. Donelaičio „Metai“*. Disertacija filologijos mokslų kandidato laipsniui įgyti (mašinraštis), Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos rankraštynas, F93-143, 1953, p. 226–227.

38 Leonas Gineitis, *Kristijono Donelaičio „Metai“*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1954, p. 239.

39 Jurgis Lebedys, *Simonas Stanevyčius*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1955, p. 178tt. Šia monografija Lebedys įtvirtino ir kitą iki tol nenusistovėjusią lietuvišką asmenvardžio formą – *Stanevyčius* (kaip buvo nurodyta anksčiau, disertacija dar buvo apginta pavadinimu *Simonas Stanevyčia* (žr. 34 išnašą)).

40 Forma *Milkus* vartojama 1957 m. išėjusioje Korsako ir Lebedžio redaguotoje *Lietuvių literatūros istorijos chrestomatijoje* (p. 202–217), tais pačiais metais išleistas *Lietuvių literatūros istorijos* Korsako redaguotame pirmame tome (p. 123tt.) ir kituose leidiniuose.

41 Vaclovo Biržiškos (1884–1956) parengtas trijų tomų *Senujų lietuvių rašytojų, rašiusių prieš 1865 metus, biografijų, bibliografijų ir biobibliografijų sąvadas Aleksandrynas* (Čikaga, 1960–1965) po jo mirties (1956) buvo išleistas brolių Mykolo ir Viktoro Biržiškų pastango: Mykolas Biržiška (1882–1962) suredagavo ir papildė visas tris dalis, Viktoras Biržiška

Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis (1909–2006) rašė *Mielkė*⁴², Kristupas Gudaitis (1898–1972) perėmė Anso Bruožio įvestą formą *Mielkus*⁴³. Vis dėlto jau 6-ojo dešimtmečio pabaigoje naujoji forma pasirodė priimtina ir kai kuriems išeivijos tyrėjams. Vieni pirmųjų naujovę perėmė *Lietuvių enciklopedijos* 18 tomo (1959) rengėjai⁴⁴. Palaipsni formos *Milkus* išgalėjimą užatlantėje liudija Vinco Maciūno (1909–2003) darbai: 1951 m. išėjusiam straipsnyje apie Kristijoną Gotlybą Milkų „Pamirštas Donelaičio gadyinės poetas“ jis dar rašė *Milkė*⁴⁵, o 1964 m. jau vartojo naująją formą *Milkus*⁴⁶. Šią formą maždaug tuo pat metu perėmė ir Juozas Brazaitis (1903–1974)⁴⁷. XX a. pabaigoje ją savo veikale *Epochų signatūros*, išėjusiam Čikagoje, vartojo Vytautas Kavolis (1930–1996)⁴⁸.

Baigiamosios pastabos

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, atsivėrus Vakarų pasaulio kultūrinei įtakai, laisvėjant individui, visuomenėje kintant pačiam patriotizmo sampratai, lietuvių kultūroje vėl iškilo neišspręstas nelietuviškų asmenvardžių rašymo klausimas. Peržiūros ir variacijų, žinoma, neišvengė ir asmenvardis *Milkus*. Nepriklausomoje Lietuvoje išleistuose ir leidžiamuose darbuose lituanistai – kalbininkai ir

(1886–1964) globojo antros ir trečios dalių leidimus. Visų trijų dalių kalbos redaktorius buvo Lituanistikos instituto prezidentas Petras Jonikas. Antrame *Aleksandryno* tome nuosekliai vartota visiems leidėjams priimtina adaptuota forma *Milkė*. Tvirtą Biržiškų sprendimą teigti šios formos pirmumą rodo asmenvardžių rodyklėje prie formos *Milkus* įrašyta nuoroda „žr. Milkė“ (Vaclovas Biržiška, *Aleksandrynas*, t. 2, Čikaga: JAV LB Kultūros fondas, 1963, p. 52tt.); Aleksas Vaškėlis, „Pietistinis sąjūdis Mažojoje Lietuvoje ir Kristijonas Donelaitis“, *Aidai*, Nr. 3, 1964, p. 106; Pranas Naujokaitis, *Lietuvių literatūros istorija*, t. 1, Čikaga: JAV LB Kultūros Taryba, VI. Vijeikio spaustuvė, 1973, p. 74–87.

42 Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis, „Donelaičio *Metai* ir vokiečių literatūra“, *Aidai*, Nr. 3, 1964, p. 139.

43 Kristupas Gudaitis, *Lietuviai evangelikai*, Rodney: Rūta, 1957, p. 277–286.

44 *Lietuvių enciklopedija*, t. 18: *Maurai–Mintauja*, Bostonas: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1959, p. 472–473.

45 Vincas Maciūnas, „Pamirštas Donelaičio gadyinės poetas“, *Gabija*, 1951, Nr. 1, p. 52–61.

46 Vincas Maciūnas, „Žvilgsnis į Donelaitį po dviejų šimtų metų“, *Tėviškės žiburiai*, Nr. 45, 1964 11 05, p. 7.

47 Juozas Brazaitis, „Donelaitis praityje ir dabartyje“, *Aidai*, Nr. 3, 1964, p. 124.

48 Vytautas Kavolis, *Epochų signatūros*, Chicago: M. Morkūno spaustuvė, 1991, p. 83.

literatai – labiau linksta išlaikyti Lebedžio pastangomis įtvirtintą formą *Milkus*⁴⁹ (kai kas dar pavartoja ir Biržiškų įvestą formą *Milke*⁵⁰); komunikacijos ir istorijos mokslų atstovai kiek lengviau pereina prie originalios formos *Mielcke*⁵¹, nors ir čia yra išimčių. Vienovės nėra. Kiekvienas, šiandien besiiimantis rašyti apie Prūsijos Lietuvos istoriją, kultūrą, literatūrą, yra priverstas savarankiškai apsispręsti, ar laikytis nelietuvių kilmės asmenvardžių adaptavimo praktikos ir išsaugoti ryšį su ilgamete tradicija, ar ją ryžtingai nutraukti ir rašyti originalias šių asmenvardžių formas. Taigi nelietuviškos kilmės asmenvardžių rašymo klausimas yra ir mūsų santykio su iki šiol egzistavusia tyrimo tradicija klausimas. Prūsijos Lietuvos raštijos tyrėjų bendruomenėje (ir ne tik joje) jau seniai jaučiamas platesnės diskusijos, galinčios formuoti visuomenės konsensuso šiuo klausimu prielaidas, poreikis. O kol kiekvienas rašantysis priverstas apsispręsti individualiai, manytina, kad, blėstant Lebedžio mokyklos autoritetui, jaunųjų mokslininkų darbuose vis nuosekliau bus vartojamos originalios nelietuvių kilmės senosios mūsų raštijos ir literatūros kūrėjų asmenvardžių formos.

Vis dėlto dera pripažinti, kad pergalingas formos *Milkus* žygis XX a. lietuvių raštijos tyrėjų darbuose liudijo ypatingą Lebedžio kalbinę ir kultūrinę klausą. Nuo originalios formos neatpažįstamai nutolęs, bet „labai lietuviškas“, todėl,

-
- 49 Žr. Albinas Jovaišas, „Kristijonas Gotlybas Milkus“, in: Eugenija Ulčinaitė, Albinas Jovaišas, *Lietuvių literatūros istorija: XIII–XVIII amžiai*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2003, p. 415–422; Vilma Zubaitienė, „Kristijono Milkiaus (1800) pakeitimai Pilypo Ruigio (1747) žodyne“, *Archivum Lithuanicum*, Nr. 5, 2003, p. 127–178; Liucija Citavičiūtė, *Karaliaučiaus universiteto Lietuvių kalbos seminaras. Istorija ir reikšmė lietuvių kultūrai*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004, 8tt.; Žavinta Sidabraitė, *Kristijonas Gotlybas Milkus. Gyvenimas ir literatūrinė veikla*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2006; Zigmas Zinkevičius, *Mažosios Lietuvos indėlis į lietuvių kultūrą*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008, p. 113tt.; Birutė Triškaitė, „Petro Gotlybo Milkiaus priedašai rankraštiniam žodyne *Clavis Germanico-Lithvana*“, *Archivum Lithuanicum*, Nr. 15, 2013, p. 39–86; Ona Aleknavičienė, *Jokūbo Brodovskio patarlių, priežodžių ir mįslių rinkinys* Litauische Sprichwörter und Rätsel: monografija, kritinis leidimas su faksimile ir indeksais, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2014, p. 68tt.
- 50 Jurgis Mališauskas, „Theodoras von Schönas ir Mažoji Lietuva“, in: Jurgis Mališauskas, *Vėjas iš Aistmarių*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004, p. 149; *Lietuvių kalbos enciklopedija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008, p. 356.
- 51 Domas Kaunas, *Mažosios Lietuvos knyga. Lietuviškos knygos raida 1547–1940*, Vilnius: Baltos lankos. 1996, 31tt.; Domas Kaunas, *Kristijono Donelaičio atminties paveldas*, Vilnius: Akademine leidyba, 2016, p. 80tt.; Vasilijus Safronovas, *Nacionalinių erdvių konstravimas daugiakultūriame regione: Prūsijos Lietuvos atvejis*, Vilnius: Baltijos kopija, 2015, p. 65tt.

skirtingai nuo originalo, lengvai kaitomas asmenvardžio variantas įtvirtintas sovietinėje Lietuvoje ir prigijęs išėivijos tyrėjų darbuose, pasirodė nelengvai pakeičiamas ir Lietuvai atgavus nepriklausomybę. Pačioje lietuvių kalboje glūdinti įsakmi linktis priimant kitataučius į savo kalbinę aplinką jų asmenvardžius adaptuoti pritaikant prie sintetinės mūsų kalbos prigimties ne vieną autorių skatina rinktis šią reikšmingiausiais senosios lietuvių raštijos tyrimų darbais įtvirtintą formą. Asmenvardžio *Milkus* tvarumą mūsų kultūroje liudija ir šio straipsnio autorės šios dienos pasirinkimas.

Gauta 2021 10 06

Priimta 2021 11 15

***Mielcke* or *Milkus*, or How to Write Prussian Lithuanian Personal Names of Non-Lithuanian Origin?**

S u m m a r y

The history of the adaptation of the surname of Christian Gottlieb Mielcke (1733-1807), one of the most important creators of Lithuanian language and literature at the turn of the 19th century, covers the period from the 19th century to the present day. The adaptation of this personal name of non-Lithuanian origin has undergone probably the biggest changes in Lithuanian culture. Today, we count eight different variants of its usage: *Mielcke*, *Mielckė*, *Mielke*, *Mielkus*, *Milkė*, *Mylkė*, *Milkus*, and *Mielckė'ė*. In the 20th century, two variants were the most common: *Milkė* in the interwar period and the first years after the war and *Milkus* from the mid-1960s. Jurgis Lebedys (1913-1970), the most authoritative researcher of old Lithuanian literature and a lecturer at Vilnius University, introduced this form in the Lithuanian language. Adapted following the example of the popular Prussian Lithuanian name (not surname!), the form took root rather quickly and easily not only in Lithuania but also in the diaspora. After Lithuania regained its independence at the end of the 20th century and when the world of the Western culture opened up, two groups of researchers formed. One group advocates the original form *Mielcke* and implement it

in their works, while other group, trying to preserve the connection with the long tradition of Lithuanian research, uses the adapted form, *Milkus*. As a single drop reflects the entire ocean, so the tradition of the use of the personal name Mielcke'ė and today's practice reveal the problem of the use of personal names of all famous Lithuanian writers of non-Lithuanian origin. It can only be solved by an extensive scientific discussion.

Keywords: literary history, literature, personal name, adaptation, Lithuania, Jurgis Lebedys, Prussian Lithuanian.
